

Ny litteratur

Erling Bjurström: Högt & lågt: smak och stil i ungdomskulturen

*Umeå, Boréa 1997, 624 s. (Doktorsavhandling,
JMK, Stockholms Universitet)*

Hvad gør man med en bog, der allerede i sin såkaldte ouverture åbner med at stille spørgsmålet: Hvad er kultur? Så er niveauet og ambitionen ligesom antydet. Erling Bjurströms (EB) disputats er en ambitiøs afhandling, og lad mig allerede nu slå fast, at den stort set indfrier sine ambitioner.

Afhandlingen består af tre hoveddele. Del 1 behandler ungdomskultur-forskningens historik fra begyndelsen af vort århundrede og frem med vægt på Birminghamskolen og de teoretikere, som også bliver ledende for den videre fremstilling: Habermas og Bourdieu, samt i mindre omfang Ziehe og Foucault. Men også feministiske og etniske teorier samt postmoderne kulturteori (samlet under overskriften "adskillelsens diskurs"). I del 2 spores teorier om smag og stil systematisk fra Veblen og Simmel til Bourdieu, og der gives en exposé om udviklingen af distinkte ungdomskulturer i Sverige og deres stiltræk. I denne del introduceres afhandlingens centrale teoretiske begreber, hvor navnlig forholdet mellem stilisering og stil er væsentligt, det vil i kort form sige forholdet mellem stilprocesser og stilprodukter. Der skelnes ligeledes mellem, hvad EB betegner som æstetisk stil, og hvad han betegner som social stil, hvilket svarer til begrebet livsstil i andre traditioner (s. 183n). Denne skelnen siges at bero på konteksten. Ligeledes behandles ungdomstilenes vigtigste institutionelle kredsløb, nemlig medierne og markedet ("varufieringen" af stilene).

I del 3 analyseres afhandlingens empiriske materiale. Fokus for den empiriske undersøgelse af stil og smag er unges musikkultur. Det er et velvalgt fokus, fordi det ofte udgør et overgribende perspektiv i unges egen forståelse af deres kulturer. Dels kvan-

titative metoder (spørgeskemaer til gymnasieelever i Göteborg og Gävle), dels kvalitative metoder (interviews med et mindre antal unge i Stockholm, samt essays skrevet af gymnasieelever i Göteborg). Ud fra de empiriske resultater diskuteres det, hvorledes adskillelserne og udvekslingerne ser ud mellem forskellige smagshierarkier hos svensk ungdom i dag.

Overordnet vurdering

Dette er en vægtig afhandling på flere måder. Først og fremmest rent *fysisk*. Totalt er den på 624 sider skrevet med punkt 10 og med næsten 3 000 enheder pr side. Omsat til normal bogopsætning svarer det til en afhandling på næsten 1 100 sider. Der er ikke noget index, hvilket gør den mindre brugbar for den almindelige læser, som måske ikke læser fra perm til perm. Og folk over 45 år må nok advares mod at give sig i kast med afhandlingen, hvis lille punktstørrelse gør den uhyre vanskelig at læse. Jeg har overvejet, om dette layout muligvis rummer en særlig hensigt fra forfatterens side: det er måske en slet skjult hentydning til, hvornår man evt. bør ophøre med at udforske unges kulturformer!

Afhandlingen er også vægtig i sin *videnskabelige tilgang*. Den er på omgangshøjde med internationale tendenser i kultur- og medieforskningen, og den bidrager på en original måde til disse tendenser. Det viser sig i EBs forsøg på at kombinere proces- og produktanalyse; det viser sig i hans integration af et bredt spektrum af teorier i den samlede analyse, hvor ikke mindst hans evne til at integrere feministiske teorier og perspektiver er usædvanlig for en mandlig forsker og derfor slående. Afhandlingens internationale tilgang og bidrag viser sig endvidere i EBs teoretiske optik: han stiller skarpt på en intersubjektiv dimension, altså på et analytisk mesoniveau, der ligger mellem mikroanalysen, hvor man ofte fokuserer på individuel variation, og makroana-

lysen, hvor man ofte fokuserer på meget overordnede udviklingstræk.

Endvidere er afhandlingen vægtig i sit *indhold*. Set i et overordnet perspektiv kendetegnes den af et stort overblik over og indsigt i stort set alle væsentlige områder inden for nyere og til dels ældre ungdomskulturforskning, en forskning som EB på nordisk plan selv i høj grad har medvirket til at opbygge og præge i de sidste 15 år.

Det teoretiske overblik og den empiriske indsigt er koblet med stor analytisk stringens. EB evner at kombinere både kvantitative og kvalitative tilgange til det empiriske materiale på en måde, som mange forskere i dag taler om, men få faktisk udfører. Til den analytiske stingens hører også en velsignet grad af teknisk præcision: vi får nøjagtige referencer – ikke akademisk *namedropping* med almen henvisning til navn og årstal.

Endelig er afhandlingen vægtig i sine *epistemologiske perspektiver*. EB formår at få ganske disparate videnskabelige diskurser bragt på talefod og i produktiv dialog med hinanden. Denne dialog er et fint vidnesbyrd om de muligheder for nye indsigter, der ligger i at betragte ungdomsforskning som et tværvidenskabeligt felt og ikke en særlig underafdeling af samfundsvidenskaben. Måske fordi afhandlingen netop bringer forskellige teoridannelser på talefod, fordres en høj grad af refleksivitet om forskerens nødvendige delagtighed i det, han eller hun undersøger. En sådan refleksivitet gennemsyrrer hele fremstillingen – den er ikke begrænset til de obligatoriske metodeovervejelser. Tilsammen vidner dette om en forsker med solid videnskabelig tyngde. Som allerede det indledende spørgsmål antydede, så har vi her at gøre med en usædvanlig moden afhandling.

Den encyklopædiske metode

Afhandlingens tyngde udgør som nævnt en stor videnskabelig styrke. Men går man lidt tættere på substansen i afhandlingen- og det er det, jeg vil gøre nu - så antyder dens omfang også andre sider. Det er jo frem for alt tydeligt, at vi her har at gøre med en forfatter, der har villet skrive *the book to end all books*: stort set alle væsentlige emner inden for moderne ungdomskultur- og populærkulturforskning bliver berørt. Og skønt afhandlingen bestemt ikke kan beskyldes for at være overfladisk, får man som læser til tider indtryk af at dykke ned i et videnskabeligt katalog, navnlig i den historiske del 1 og den teoretiske del 2. Erling Bjurstrøm gør nemlig brug af, hvad man kan kalde en encyklopædisk metode.

Encyklopædi er jo en sammensætning af to græske ord, nemlig *enkyklios* (kredsformet) og *paideia* (belæring), altså ”kredsformet belæring”. Det kan forstås på i hvert fald to måder. For det første, at det er en fremstilling der ”holder sig inden for videnskabens kreds”, som der står i min ordbog, altså en videnskabelig fremstilling. For det andet, at det er en fremstilling, der danner sit eget univers med et netværk af forbindelser mellem de mange enheder, en fremstilling der i den forstand peger tilbage på sig selv og kan komme til at mangle et udtalt perspektiv på, hvad der er relevant for emnet. Både i sin videnskabelighed og i sin lukkethed er EB’s metode encyklopædisk. Det giver afhandlingen sine store forcer, som jeg allerede har antydnet dem i min almene karakteristik. Men det er også paradoksalt nok også afhandlingens største svaghed. Jeg vil forholde mig til tre problemfelter, hvor jeg mener dobbeltheden i den encyklopædiske metode kommer til udtryk. De tre problemfelter vedrører hver af afhandlingens tre hoveddele:

- Det gælder fremstillingen af ungdomskulturbegrebets historik
- Det gælder analysen af stilbegrebet, som er det centrale teoretiske begreb i afhandlingen
- Det gælder forholdet mellem teoretisk og empirisk udsigelse.

I Ungdomskulturbegrebets historik

Vi kender alle den umulige litteraturanmelder, der kritiserer en bog for alt det, den ikke har med, frem for at forholde sig til det, der faktisk står. Trods den overhængende fare for at fremstå som ligeså umulig vil jeg for en stund indtage denne umulige position. Det skyldes helt enkelt, at det er en position, som den encyklopædiske metode umiddelbart selv lægger op til. Netop fordi EB kaster så mange bolde op i luften, og fordi han for de flestes vedkommende evner at holde dem i spændstigt spil, ja så animerer hans metode til en læsning, der søger mod de få bolde, der måske ikke kom med. Lad mig nævne en glemt bold, som for mig at se har afgørende betydning for afhandlingens begrebsdannelse.

Ungdomskultur-begrebet spores tilbage til tyskeren Gustav Wynekens bog fra 1914 *Was ist Jugendkultur?*, hvor begrebet anvendes som et utopisk kampbegreb. EB betoner meget rigtigt, at ungdomskultur-begrebet altså kommer fra dagligsproget, at det er et samlebegreb for en række forskelligartede tendenser og bevægelser, og at begrebet først lang-

somt bliver videnskabeliggjort, en videnskabeliggørelse, som EB giver Talcott Parsons æren for.

Med et fint overblik spores begrebshistorikken inden for samfundsvidenskaben, også inden begrebet får selvstændig videnskabelig status, for som det hedder s. 29 om mellemkrigstiden: ”även om det vid denna tid knappast går att urskilja en mer eller mindre klart avgränsad ungdomsforskning inom samhällsvetenskapen, behandlades specifika ungdomsproblem i ett flertal sociologiska studier och undersökningar”. At spore kimformer til begrebet giver mulighed for at følge udviklinger – og afviklinger – af bestemte aspekter og betydningsselementer. Så langt så godt.

Hvad der forekommer mindre vellykket er, at ungdomskultur-begrebets følges inden for en samfundsvidenskabelig diskurs, men fx ikke inden for en mere almen kulturhistorisk diskurs. Her har man jo også tidligt italesat ungdomsproblemer, ligesom det sker i samfundsvidenskaben – og også inden man har en egentlig ungdomsforskning. Et tydeligt og tidligt eksempel på en sådan kulturel diskurs er debatterne fra slutningen af 1800-tallet og frem om unge læsning – eller rettere om voksnes frygt for, at unge enten ikke læste eller læste det forkerte. Unge er nemlig tidligt del af og i visse tilfælde fokus for en populærkulturel diskurs om højt og lavt, en diskurs som EB imidlertid ikke følger historisk tilbage på noget empirinært niveau.

Ligesom det er tilfældet i samfundsvidenskaben, sker der en videnskabeliggørelse af ungdomskultur-begrebet – eller i hvert fald en mere systematisk behandling af ungdomskultur i forhold til en række kulturelle felter. Og den sker måske hurtigere her. Det kan man fx se i tidlige studier af film. Åbenlyse klassikere er her Emilie Altenlohs undersøgelse af biografgængere fra 1914 *Zur Soziologie des Kino* og i en del af de s.k. Payne Fund Studies fra USA i begyndelsen af 1930erne. Herbert Blumers *Movies and Conduct* (1933) tematiserer indgående unges personlige erindringer om deres filmoplevelser – iøvrigt baseret på stile skrevet af bl.a. gymnasieelever, en metode, som jo også EB gør brug af. Altenloh var elev af Max Weber og Blumer var som bekendt en af pionererne i Chicagoskolen, hvis mikrosociologi senere danner en af de vigtigste inspirationskilder for Birminghamskolen. Ved at inddrage også mere kulturhistoriske felter kunne den videnskabelige diskurs om ungdommen være blevet trukket længere tilbage i tid, og man kunne påvise vigtige diskursive dialoger mellem kultur- og samfundsvidenskab tidligt i århundredet.

Mest afgørende for selve afhandlingens videre teser er imidlertid følgende: ungdomskultur-begrebet

rummer i sig selv en dobbeltdiskurs, der både vedrører kultur og ungdom. Begrebets historie er derfor udsædelt mellem en ungdomsoptik og en kultur-optik. Den spænding er central for forståelsen af begrebets kompleksitet, men det kommer først meget sent ind i EB's behandling af begrebet. Fordi afhandlingen primært følger et mere klassisk samfundsvidenskabeligt ”ungdoms”-spor i sin afklaring af ungdomskultur-begrebets historie, fører det til den fejlagtige slutning s. 49, at det først er på 1950erne og 1960erne, at ungdomskultur-begrebet bliver ”föremål för mer humanistiskt och kulturvetenskapligt inriktade analyser”.

Hvis EB havde været ligeså omhyggelig i sin historiske tilbageføring af ”kultur”-sporet som han er af ”ungdoms”-sporet i sin begrebshistorie, kunne han have koblet ungdomskultur-begrebets historie til første kapitels exposé om kultur-begrebets historie. Her nævnes det netop med henvisning til bl.a. den danske filosof Hans Fink, at kultur-begrebet er et ”hyperkomplekst” begreb, der rummer en æstetisk og en antropologisk dimension, altså en dimension, der fokuserer på det normative og på kultur som det fælles overfor en dimension, der fokuserer på det beskrivende og på forskellige kulturer. En sådan tilbagekobling kunne have givet yderligere belæg for EB's meget fine pointe om, at ungdomskultur-begrebet er et ”multidiskursivt begreb” (s. 58) – det svinger mellem at anskue ungdomskultur som et alment begreb og som et differentieret begreb.

Faktisk ligger der i denne pointe kimen til en grundlæggende kobling, nemlig at relatere udviklingen af begrebet ungdomskultur til det moderne – en kobling, som EB kun foretager *en passant*: s. 124f. beskrives forholdet mellem universalitet og differentiering som en af de centrale dobbeltheder i det moderne. Det sker med behørig henvisning både til Habermas (”differentiering og fortætning på samme tid”) og Fornäs (”universell differentiering”) – og så skriver EB ”Denne tankegang kan også apliceras på själva ungdomskultur-begreppet” (s. 125). Indeed it can, og det ville være en uhyre centralt spor at følge.

Behandlingen af ungdomskultur-begrebet er blot et eksempel på den encyklopædiske metodes egen dobbelthed: i sin altomfattende ambitioner fremdrager den uhyre interessante pointer og centrale teoretiske og empiriske koblinger, men mange af disse pointer forfølges ikke videre, fordi der skal nye bolde i luften. Som læser holdes man derfor ofte i en åndelig førlyst-situation, der ikke altid er befordrende for det videnskabelige udbytte. Man savner relevans-kriterier for en del boldes tilstedeværelse.

værelse, uanset at man nyder boldene, så længe de er i luften.

II Stilbegrebet

Afhandlingens centrale teoretiske begreb er stil- og smagsbegreberne, som er knyttet til hinanden som ydre og indre aspekter af samme symbolske forhold. Det begreb vil jeg derfor gerne opholde mig lidt ved. EB indkredser stilbegrebet ved hjælp af et reklameslog (s. 168): det er svært at definere, men let at genkende. Det kan man vel sige om stort set alle centrale begreber i livet – kærlighed, had, livet selv – måske dog frasat døden.

EB argumenterer overbevisende for at opdele stilbegrebet i hhv stilisering og stil. Det første henviser til de skabende processer, hvormed unge kombinerer forskellige stilelementer (s. 156: ”en process som resulterar i stilproduktion”). Det andet til resultatet af disse processer. Med denne adskillelse – og det er EBs originale pointe – åbnes for en distance mellem proces og resultat, der gør det muligt for stilelementerne at cirkulere og dermed deles af andre. Med sine teorier om stil rykker EB blikket i retning af det processuelle med det formål at åbne for et analytisk felt i koblingen af proces og produkt. Herved ligger han på linje med en række – i bred forstand – hermeneutiske analyser i disse år, hvor man netop også forsøger at overvinde veletablerede dikotomier. Mest kendt er nok Giddens med sin *structuration theory*, men man kan også nævne franske feministers opgør med subjekt-objekt paradigmerne, eller antropologers kritik af modsætningen mellem positivisme og naturalisme.

Som læser ser man klare erkendelsesmæssige paralleller i afhandlingen til internationale tendenser. Derimod savner jeg en mere eksplicit diskussion af, hvorfor det er relevant at analysere netop stil. Side 152 nævnes det, at stil er blevet et kodeord i mange samfundsdiskurser. Men har det empiriske grunde – er stil blevet vigtigere, mere synlig for unge? Eller har det snarere teoretiske grunde – stilbegrebet synes at udgøre en bro mellem mikro- og makro-analyse, sociale og æstetiske tilgange?

Afhandlingen behandler ganske udførligt forholdet mellem stil, marked og medier. Således hedder det s. 249, at medialiseringen af stile dekontekstualiserer stilene, den rekontekstualiserer dem ikke – hertil kræves nye stiliseringsprocesser båret af nye sociale aktører. Det synes altså som om, EB forudsætter, at stilisering kommer tidsmæssigt før medialisering og kommerialisering. Men hvordan skal man indpasse opkomsten af punken i den model: I 1976 begyndte reklamemanden Malcolm McLaren i

London at markedsføre gruppen The Sex Pistols, og hermed lagde han grunden til punken. Den var altså fra starten en ungdomsstil, der var uadskillelig fra de kommercielle og medieårne kredsløb. Afhandlingen undlader at afklare, hvorvidt der stadig er tale om, at stil opstår uden for vare- og mediekredsløbene og dernæst indoptages af disse. Eller kan stiliseringer skabes af fx MTV og indoptages i unges egne kulturelle sammenhænge? Fungerer stilproduktionen i givet fald anderledes?

Forholdet mellem social stil og æstetisk stil

Forholdet mellem social og æstetisk stil defineres s. 183 som: ”en begreppslig åtskillnad som gör det möjligt at å ena sidan referera till stilar (eller stilelement) som fugererer som symboliska uttryck för individers livspraktik och å andra sidan till sådana som utgår från kompositionsregler inom estetiske genrer, och/eller resulterar i vad som intersubjektivt uppfattas som estetiske objekt eller uttryck.”

Forskellen mellem social stil og æstetisk stil, siges det, er altså konteksten. Det understreges ligeledes, at det stiliseringsarbejde, der ligger til grund for æstetiske stile, er mere bevidst end i de sociale stile. Den ensidige vægt på konteksten fører for mig at se let til en radikal relativering af æstetisk kvalitet: det er lige meget, hvad man gør, bare det bliver defineret intersubjektivt som æstetisk. Her savnes en afklarende diskussion af, hvorvidt, der er noget i stilelementerne selv, der tilsiger, at de bliver enten æstetisk eller social stil? Er der ingen forskel på de stiliseringsprocesser der ligger bag social og æstetisk stil?

Æstetik og kommunikation

Vanskeligheden ved at definere forholdet mellem social og æstetisk stil, siges det s. 156, ligger i problemet med at definere, hvad ”som är eller kan betraktas som estetik” – altså hvad der er en æstetisk dimension. For at fremme en sådan afklaring gives en historisk udredning om, hvad der i Bourdieus forstand bliver ”konsekreret æstetik”, altså hvorledes et æstetisk felt historisk udskiller sig i samfundslivet som et specialiseret felt kaldet kunst. Spørgsmålet om, hvad der definerer en æstetisk dimension i livet, bliver altså besvaret ved at beskrive, hvad der udskilles som en æstetisk sfære/et æstetisk felt. Men herved skjules en fundamental dobbelthed i det æstetiske, en dobbelthed som spiller med i unges egen stilproduktion, som det også fremgår af EB’s empiri. Det æstetiske er nemlig

både en social institution og en psykologisk og kulturel oplevelsesmodus. Og de to aspekter er ikke identiske.

EB's historiske udredning af det æstetiske felts udvikling er i for høj grad bundet til udviklingen af kunstens felt, eller den konsekrerede æstetiks felt. Han taler meget om den æstetiske sfæres relative autonomi ift den sociale sfære og om transformationer og overgange mellem de to sfærer (s. 167). Her ud fra skelner han så mellem unges æstetiske og sociale stile. Denne fremstilling minder i hvert fald mig om helt klassiske, marxistiske diskussioner om kulturens relative autonomi ift den økonomiske produktion (fx Brecht vs. Lukács).

Derimod udvikles æstetikken som oplevelses- og erfaringskategori ikke. Det er måske naturligt nok, eftersom det traditionelt bliver opfattet som et subjektivt anliggende, og EB holder sig meget stringent til et intersubjektivt analyseniveau. Men hvis man vil specificere det særlige ved stilproduktion, må man i en eller anden forstand også forholde sig til det æstetiske som erfaringsmodus. Og netop unges ofte vældig sociale omgang med stil lægger op til at foretage sådan en specificering på et intersubjektivt plan. I den henseende ligger der vide teoretiske perspektiver i endnu en af EB's en passant bemærkninger (s. 168): stil er "et inslag i eller en aspekt af menneskelig kommunikation eller speciell dimension hos de symbolske uttrykk som ingår i olika kommunikationsformer. All symbolförmedlad kommunikation innefattar därför stilspekter. Från denna utgångspunkt sammanfaller stilbegreppets logiska omfång med kommuniaionsbegreppets".

Det synes produktivt at definere det æstetiske som en særlig kommunikationsform. Den indeholder ligesom al anden kommunikation en tekstdimension (tegn i form af forskellige stiliseringselementer) og en social dimension (som både omfatter produktion og reception eller oplevelse). Begge disse dimensioner bliver historisk set genstand for delvise institutionaliseringer, og disse udvikles både via dialog og via opposition: visse tegn i tekstdimensionen formaliseres i generer og andre formale konventioner (her kan man fx tænke på den sorte farves skiftende, kulturelle konnotationer). Visse dele i den sociale dimension formaliseres i alt fra kunsthøjskoler til ugeblade, mens andre indgår i mere uformelle netværk og brugssammenhænge.

Det æstetiske må altså defineres dobbelt: det er både en oplevelsesform og en række sociale felter eller sfærer. Det er kun den sidste udvikling, som EB behandler, og han gør det uden at specificere ungdomsperspektivet på det æstetiske: fx ville det være oplagt at inddrage, hvorledes kunstens isole-

ring som institution i høj grad sker som svar på en kommerciel og ofte mediebåret kulturs fremvækst, en fremvækst, der har unge som centrale modtagere (seriehæfter, ugeblade, film).

III Empirisk og teoretisk udsigelse

Jeg nævnte tidligere, at afhandlingen er usædvanlig ved at kombinere kvantitative og kvalitative tilgange, hvilket giver de empiriske analyser en stor rigdom og fylde. Frem for alt anvendes de kvalitative data som ligeværdige med de kvantitative – de reduceres ikke til ekstatistiske anekdoter, og de er ikke blot led i at præcisere spørgeskemateknik i den kvantitative undersøgelse. De empiriske analyser lægger imidlertid også op til mere overordnede problemstillinger.

Det gælder først og fremmest forholdet mellem teoretisk og empirisk udsigelse. Som nævnt er afhandlingens teoretiske kernebegreber stilisering og stil, eller i kort form stil som proces og stil som resultat. Denne adskillelse udgør et originalt teoretisk bidrag til forskningen i ungdom, medier og populærkultur, og EB argumenterer overbevisende for, at adskillelsen åbner for afstand og dermed for både symbolske og sociale dialoger og forhandlinger. Hovedproblemet med de empiriske data er, at det udelukkende er resultaterne, altså stilene selv, der undersøges. Det er tydeligst i de kvantitative undersøgelser, som jo med nødvendighed operationaliserer og adskiller forskellige stile. Men også de kvalitative data giver øjebliksbilleder, der kun indirekte gør det muligt at følge stiliseringsprocesserne. EB er selv opmærksom på problemet. Han skriver nemlig, at han analyserer spor af stiliseringsprocesserne (s. 514, 517). Hermed er der altså en kløft mellem de teoretiske indsigter og de empiriske resultater. Det gør hverken teori eller empiri mindre væsentlige eller sande, men det svækker unægteligt udsigelsesværdien i analyserne.

En anden vigtig empirisk problemstilling er forholdet mellem social klasse, smag og stil. EB gør udstrakt brug af Bourdieus begreber om forholdet mellem symbolsk kapital, sociale felter og habitus. Teoretisk er han i høj grad opmærksom på svaghederne i Bourdieus snævre kobling af smag og social klasse. Således hedder det s. 208: "Social mobilitet och ett mer differentierat utbildningssystem (...) har gjort kopplingarna mellan å ena sidan smak och stil och å den andra status och prestige mer komplicerade (...) Förutsättningarna för diffusionen av sociala stilar har såldes ökat, samtidigt som det har blivit svårare att – i varje fall på ett mer entydigt sätt – relatera dessa till samhällets klassdifferen-

tiering". EBs empiriske data understøtter, at der er sket en individualisering af unges stil: for mange unge er deres stilbrug ikke en del af en gruppeidentitet, og der er ofte flydende grænser til unge med andre stiludtryk (s. 502-3).

Her savnes en empirisk baseret diskussion af, i hvilket omfang man fortsat kan anvende Bourdieus teorier om kulturel kapital til analyse af stil og smag. Andre nyere undersøgelser af fx unges computerbrug antyder, at forholdet mellem stil, smag og sociale relationer i dag nærmest er vendt på hovedet: medierne synes ikke længere blot at indgå i etablerede, sociale sammenhænge, de konstituerer også selv sociale netværk. EB fremhæver, at frem for alt uddannelsesvalg og køn ligger til grund for unges smag og deres valg af stil. Men set i lyset af anden nyere forskning kunne det være interessant at afklare, hvorvidt der i de svenske data findes belæg for, at særlige smagspræferencer mere direkte skaber sociale netværk.

Konklusion

Den kvalitative del af den empiriske analyse dokumenterer, hvorledes en del unge anvender smagshierarkier inden for populærkulturen, der er ligeså nuancerede, som dem, der traditionelt anvendes, når man diskuterer kvalitet inden for finkultur eller kunst. Der er god og dårlig rockmusik, gode og dårlige actionfilm. Og ingen af de unge synes at tage afstand fra populærkulturelle genrer. Herudfra taler EB (s. 432) med Gerhard Schulze (*die Erlebnissgesellschaft*) om, at de traditionelle finkulturelle smagshierarkier bliver svækket – "distinktionens semantik" ændres. I dag giver det en særlig distinktionssværdi, når unge formår at selekttere kvalitet inden for både det fine og det populære register og frem for alt, når de formår at kombinere disse (s. 534). Spørgsmålet er selvfølgelig, i hvilket omfang dette er en historisk ny tendens: måske har unge været selektive og kvalitetsbevidste inden for populærkulturen også tidligere (fx mods i 1960'erne). Måske er der også tale om, at kulturforskerne i dag i højere grad end tidligere har øje for udvekslinger mellem fin og folkelig kultur både forstået som testlige udvekslinger og som brugsmæssige dialoger.

Hvad enten vi nu har at gøre med en empirisk eller en teoretisk tendens, når det gælder det mere nuancerede syn på populærkultur og på udvekslingerne mellem forskellige smagshierarkier, ja så er det i forhold til afhandlingen vigtigt at fremhæve, at EB afslutningsvis evner at gennemlyse Bourdieus teorier ud fra sine egne empiriske resultater. EB leverer her en velargumenteret kritik af Bourdieu for at

mangle teoretisk refleksion om populærkultur. Den bestemmes hos Bourdieu negativt som ikke-smag uden detaljeret intern analyse. Kritikken fører ikke til en afvisning af Bourdieus centrale kategorier. Kritikken fører heller ikke til en jubeloptimistisk besyngelse af postmoderne teorier om, at unge (og ældre med for den sags skyld) nu frit kan vælge stil og smag. Kritikken fører derimod til en opfordring om epistemologisk refleksion.

I tillæg til den opfordring kunne jeg godt have ønsket mig nogle afsluttende overvejelser over, hvilke empiriske implikationer, EB mener, hans resultater har for forskningen fremover. Altså nogle overvejelser over stilforskningens og måske i videre forstand populærkulturforskningens fortsatte relevans. Som jeg nævnte indledningsvis, er netop relevanskriterierne vanskelige at få øje på på grund af EBs encyklopædiske metode.

Når det er sagt, skal det understreges, at EB i positiv forstand er en værdig arvtager til de franske encyklopædister. Som oplysningstidens fremmeste mænd troede Diderot og d'Alambert på de demokratiske muligheder i oplysning og på værdien i rationel argumentation. Skønt man i dag kan diskutere visionerne om at ville omfatte alle vigtige problemstillinger inden for én videnskreds, ja så kan ingen forsker forhåbentlig betvivle encyklopædisters idealer. Det er dem, vi fortsat lever på og lever af. Og så kan vi jo kun håbe på, at den bjurstrømske encyklopædi vil komme i en ny udgave på CD-ROM.

*Kirsten Drotner,
Institut for film- og medie-
videnskab,
Købehavns universitet
drotner@coco.ih.ku.dk*